

קול צופיך

מרן הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

וירא - תשס"ג - מאת מרן הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

ומכאן אפשר להבין מדוע אומרים שיש בשבת נשמה יתרה, שכל כחו שכלו ותבונתו של האדם תלויים בשמירת השבת. ועוד אומר הרב שהכח שיש בכל מין ומין בעולם לעשות כדמותו בא מכח קדושת השבת.

בזכות השבת – מתברכת הפרנסה

הרמב"ן מוסיף על המעלות המיוחדות שיש בשבת, שכל המכבד ושומר את השבת זוכה שכל המלאכות שעושה בשבת ימות החול יהיו קלות והברכה תשרה בהן, ולהפך חס ושלוש מי שלא שומר על קדושתה של השבת מפסיד את הברכה ואת הפרנסה שבעבודתו. היה בית חרושת למלט בבית שמש, והגיון קל ופשוט אומר שמלט הוא דבר רווחי שכן מייצרים אותו מאבנים ועפר שלוקחים בחינם והרוח לכאורה גדול. אך לימים נסגר המפעל מחמת הפסדים, והדבר היה לפלא, אלא התשובה לכך פשוטה, שכן המפעל עבד 24 שעות ביממה ובמשך שבעה ימים בשבוע, כולל שבתות וחגים, ממילא הפסידו את הברכה המיוחדת שמברכת השבת את הברכה המיוחדת שמתברך בה האדם בעבודתו בזכות השבת.

בעיירה ירוחם היה מפעל לזכוכית, וגם ייצור זה לכאורה הוא קל ונוח, שכן עושים זכוכית מחול שמכסה את כל העולם בחינם – אך לימים גם הוא נסגר עקב הפסדים, וזאת לאחר שיצא פסק שלא להשתמש בבקבוקים שהם מייצרים בשבת. שוב רואים שהשבת יכולה להביא לאדם ברכה עד בלי די, ומאידיך הפסדים בלי שום הבנה. מכאן ילמד האדם לשמור עליה מכל משמר ולקדשה ביותר.

עושר וחוסן בזכות השבת

בזמן שהרומאים שלטו על ישראל, גזרו עליהם שלא ישמרו מצוות, ובתחילה גזרו על השבת, וברית מילה. הלך רבי ראובן איסטרובלי והתחזה לכוומר רומאי, ובא לפני הרומאים ואמר להם שחייבים לכפות על ישראל לשמור על השבת, ולקיים ברית מילה ולשמור טהרת המשפחה, לתועלת הממשלה שלהם. ונימוקו היה, שכיון שהיהודים נוהגים לכבד את השבת ביותר, הם מבזבזים הרבה מכספם, ואם כן טובה ותועלת הקיסרות היא שימשיכו בדרכם ויגרום להם לעניות. כמו כן, יכפו עליהם להמשיך ולמול את עצמם כדי להחלישם, פן ירבה ונוסף הוא על שונאינו. ובאמת בחכמה גדולה עשה אותו הרב שכן הוא ידע היטב שאדרבה כל מי שמכבד את השבת הקב"ה משלם לו ככל כפליים מן השמים, וכמו שאומרים חז"ל, כל המכבד את השבת זוכה לנחלה בלי מצרים. גם על הברית ידע היטב שייג בריתות כרת הקב"ה בינו לבין עם ישראל, ויש בכחה להציל את עם ישראל מכל שונאיהם. ולפי"ז כל מי שחושב שחילול השבת יביא לו תוספת ברכה, טעות היא בידו וההיפך הוא הנכון, ועל כן צריכים להתחזק ביותר בשמירת השבת כדי להביא לברכה ולהצלחה בכל התחומים (עיין מעשה של רבי ראובן הנ"ל במסכת מעילה י"ז ע"א ובאורך).

השיעור לעילוי נשמת :

מרן הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

פרשת השבוע : וירא

השיעור נמסר ע"י הרב מרדכי אליהו זצוק"ל, בשנת תשס"ג.
בעניין עיקר וטפל

לתת שכר טוב לצדיקים

המשנה אומרת (אבות פ"ה מ"א): "בעשרה מאמרות נברא העולם ומה תלמוד לומר, והלא במאמר אחד יכול להבראות, אלא להפרע מן הרשעים שמאבדין את העולם שנברא בעשרה מאמרות, וליתן שכר טוב לצדיקים שמקיימין את העולם שנברא בעשרה מאמרות" (ומפורטים המאמרות בבראשית רבה פרשה י"ז וז"ל: "תנינן בעשרה מאמרות נברא העולם ואלו הן בראשית, ורוח אלקים מרחפת, ויאמר אלקים יהי אור, ויאמר אלקים יהי רקיע, ויאמר אלקים יקוו המים, ויאמר אלקים תדשא הארץ, ויאמר אלקים יהי מאורות, ויאמר אלקים ישרצו המים, ויאמר אלקים תוצא הארץ, ויאמר אלקים נעשה אדם, מנחם בר יוסי מוציא ורוח אלקים מרחפת, ומביא ויאמר ה' אלקים לא טוב היות האדם, אמר רבי יעקב בן קורשאי מאמר ניתן לרוח בפני עצמה). הקב"ה יכול היה לברוא את העולם כולו במאמר אחד ומדוע חילק ופירט מאמר אחד על כל דבר ודבר, אלא להרבות שכר למאמינים בבריאת העולם, ואילו היה במאמר אחד, לא היו מקבלים שכר אלא בעבור מאמר אחד.

כפל מלאכה ביום הששי

צא וראה כמה מעלתה וקדושתה של השבת, שכן במעשה בראשית כתוב (בראשית ב) 'וַיִּקְלוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צְבָאָם. וַיִּבֶל אֱלֹקִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה וַיְשַׁבֵּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְכָל מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה. וַיְבָרֶךְ אֱלֹקִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדֵּשׁ אֹתוֹ כִּי בּו שָׁבַת מְכָל מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹקִים לַעֲשׂוֹת. ופירש רש"י וז"ל: "אשר ברא אלקים לעשות - המלאכה שהיתה ראויה לעשות בשבת כפל ועשאה בשישי". וזאת כדי לתת שכר כפול ומכופל לצדיקים ולמאמינים בבריאת העולם, ומשום כך לא קיצר בבריאה ולא ברא במאמר אחד - ובהגיע השבת לא עשה שום מלאכה ולא אמר שום מאמר לשם כך, אלא ברא בריאה מיוחדת ושבת שמה, ומתנה טובה היא שהוציא מבית גזויו (כמובא בשבת י" ע"ב ובביצה ט"ז ע"א), ונח בה. מכאן שכל הנח ביום השבת מוכיח שהוא מאמין במעשה בראשית. אבל מי שלא נח בה, ול"ע מחלל אותה, הריהו לא מאמין במעשה בראשית. ומכאן תראה כמה גדולה מעלתה של השבת בעיני בורא העולם.

שכל, כח, תבונה ורביה בזכות השבת

האבן עזרא כתב על הברכה המיוחדת שברך הקב"ה את יום השבת, וז"ל: "ויברך אלקים - פירוש ברכה תוספות טובה, וביום הזה התחדש בגופות דמות כח בתולדות ובנשמות כח ההכרה והשכל. ויקדש אותו שלא נעשתה בו מלאכה כמו חבריו. ופי' אשר ברא אלקים לעשות השרשים בכל המינים, שנתן בהם כח לעשות דמותם". כלומר, שהקב"ה ברא יום מנוחה מיוחד ובו מתחדש ומתגבר באדם השכל הכח והתבונה.

קול צופיך

מִן הַרְאִשׁוֹן לְצִיּוֹן הַרְה"ג הַמְקוּבֵל הָא-לְקִי הַרְבּ מֵרַדְכֵי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

וִירָא - תַּשְׁס"ג - מֵאֵת מִן הַרְאִשׁוֹן לְצִיּוֹן הַרְה"ג מֵרַדְכֵי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

ואימא שבע מצות, הא איכא נמי מילה. ואימא שבע מצות ומילה, אמר ליה אם כן מצותי ותורתך למה לי, רבא ואיתימא רב אשי קיים אברהם אבינו אפילו עירובי תבשילין, שנאמר תורותי אחת תורה שבכתב ואחת תורה שבעל פה".

יתרון מצות ברית מילה על פי ציון

אברהם אבינו ראש האומה, למרות שלא היה חייב במצוות שכן הקב"ה עדיין ציווה אותו, אעפ"כ עשה הכל מדעתו ושתי כליותיו יעצוהו, שידע מה שעתידיים לגזור עם ישראל במשך כל הדורות. ורק את מצוות ברית מילה לא קיים קודם שנצטווה משום שהיא ברית בין עם ישראל לבין הקב"ה וחייב בעל הברית להסכים. ועוד שכל מצוה יכל לקיים פעם שניה, אבל אי אפשר לקיים פעם נוספת את מצות ברית המילה, שכן אם כבר נימול לא יכול שוב להמול. ועל כן חיכה לציווי מפורש, כדי שלא יפסיד את השכר הגדול של מי שמצווה ועושה. כי גדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה (עיין קידושים ל"א ע"א, ותוסי' ד"ה גדול, כי מי שהוא מצווה יש לו יצר הרע גדול שלא יקיים את המצווה).

הקב"ה מבקר, ומלאך מרפא

מצות ביקור חולים רבה עד מאוד, והקב"ה לימד אותה את עם ישראל לדורות. בתחילת פרשתנו כתוב 'וַיִּקְרָא אֱלֹהֵי ה' בְּאֵלָיו מִמְּרָא וְהוּא יִשֵּׁב פֶּתַח הָאֵהָל פָּחַם הַיּוֹם'. וכותב על זה רש"י "וירא אליו - לבקר את החולה". היה אברהם אבינו זקן וחולה אחר מילתו ובא הקב"ה לבקרו. ואח"כ כתוב 'וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיִּבְרָא וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אַנְשִׁים עֹלְיוֹ וַיִּבְרָא וַיִּנְחָץ לִקְרַאתָם מִפֶּתַח הָאֵהָל וַיִּשְׁתַּחֲוּ אַרְצָה'. וכותב על זה רש"י "והנה שלשה אנשים - אחד לבשר את שרה ואחד להפוך את סדום ואחד לרפאות את אברהם, שאין מלאך אחד עושה שתי שליחויות. ורפאל שרפא את אברהם הלך משם להציל את לוט, הוא שנאמר ויהי כהוציאם אותם החוצה ויאמר המלט על נפשך, למדת שהאחד היה מציל", ושליחות אחת היא שזה הכל מלאכה אחת. הנה אנו רואים מכאן שהקב"ה בא לבקר את החולה, אבל לא ריפא אותו בעצמו אלא שלח מלאך לרפאותו.

מצות ביקור חולים גם בלי לרפאות

ולכאורה, מדוע שלח הקב"ה מלאך לרפאותו, והלוא הוא בעצמו כשבר לבקרו, היה יכול לרפאותו? אלא שהקב"ה בא ללמדנו כלל חשוב בעניין של ביקור חולים והוא, שאילו היה בא לבקרו וגם היה מרפאו, היו אומרים שמצות ביקור חולים היא דוקא לבוא ולרפאות, שכן עשה הקב"ה, אבל לבקר חולה סתם מבלי לרפאותו, אין בכך כלום, קמ"ל שהמצוה היא ביקור גרידא, ומשום כך הקב"ה לא ריפא אותו בעצמו אלא שלח לו מלאך אחר לרפאותו אותו.

ביקור חולים לכבוד החולה גרידא

הגמ' (נדרים מ' ע"א) מביאה מעשה בתלמידו של ר"ע שהיה חולה ולא היה באים לבקרו. הלך ר"ע לבקרו ודאג שהחדר ששוכב בו החולה יהא נקי, והחולה הבריא. אמר ר"ע שכל מי שלא מבקר את החולה כאילו שופך דמים. מלבד מצות ביקור חולים צריכים לדעת גם מידת דרך ארץ בביקור

אוי לחילול שבת על אי ישוב א"י

ולצלערנו הרב אנו צועקים מרה על חילול השבת שנעשה, שכן מצאנו שהותרה השבת לצורך פיקוח נפש, ולא רק על ודאי פקו"נ אלא אפילו על ספק פקו"נ, וכמו שהגמ' אומרת חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה (שבת קני"א ע"ב יומא פ"ה ע"ב). אבל בר מן דין לית לן רשו - על אחת כמה וכמה כשמדובר בעניין שלא בלבד שאין בו פקו"נ כלל, אלא גם כשמדובר על אי ישוב ארץ ישראל, הרי שנוסף חטא על פשע וחמור הדבר כפליים. ברור שאין שום ריח של תורה לכל מי שמחליט כאלה החלטות, וכנ"ל. ואדרבה, ההלכה קובעת שמחללים שבת על עסקי כיבוש ארץ ישראל, כי חיבה יתירה יש לו להקב"ה בארץ ישראל.

העולם עומד מלכת למען השבת

ויש להבין מדוע הוזקק יהושע לנס כל כך גדול של העמדת השמש בגבעון בשעה שלחם נגד הכנענים? אלא שידע יהושע שהכנענים הכינו תוכנית אסטרטגית נגד עם ישראל בידועם שהם שומרים את השבת, וחשבו להפתיעם ולהלחם בהם בשבת בשעה שהם לא מוכנים לתגובה וכך להכניעם. וידע יהושע שכיבוש הארץ דוחה את השבת, אלא שאמר רבש"ע האם נאה ויאה שאת השבת הראשונה שעושים עמך ישראל אחרי שקבלו את התורה בארץ ישראל תהיה דחוייה בגלל מלחמה, אנה העמד את השמש ותאריך את יום השישי כדי לתת שהות לנצח את הכנענים וכך השבת הראשונה תשמר בקדושה ובטהרה (הראשונים דנו בשאלה האם אחרי 24 השעות בהם השמש עמדה המשיך להיות יום ראשון, ושמרו את שבת הבאה, או שנדחתה השבת ב-24 שעות וכששקעה השמש שמרו שבת, ומאז מונים מניין חדש לשבעת ימי בראשית). מכאן רואים כמה גדולה מעלתה של השבת וכמה חיבה היא בעיני הקב"ה שהעמיד את כל מהלך השמש והכוכבים למענה (עיין יהושע פרק י' פסוק י"ג, ורד"ק ומלבי"ם שם).

חיי אדם דוחים את השבת

פעם היה אדם אחד שהוציא לעז ושם רע על נהגי ההצלה הדתיים שלא רצו לעבוד בשבת כדי להציל אדם חילוני, ומובן שלא היה הדבר נכון כלל. סיבב הקב"ה ואמר חייך שאתה נזקק להם. פעם אירע אצלו מעשה והוא נפצע בשבת, והוא היה אדם חילוני, ובאו נהגים ומטפלים דתיים וטיפלו בו והחיו אותו והצילוהו. לאחר מכן סיפר כמה מסירות וכבוד לחיי אדם יש לאנשים האלה שטיפלו בו, ואמרו לו אלו דתיים היו ונסתתמו טענותיו.

ישיבת האבות וקיום כל התורה כולה

הגמ' אומרת שכל מקום שכתוב בתורה "זקן" הכוונה לאדם היושב ולומד תורה בישיבה, וז"ל: (יומא כ"ח ע"ב) "אברהם אבינו זקן ויושב בישיבה היה, שנאמר 'ואברהם זקן בא בימים'. יצחק אבינו זקן ויושב בישיבה היה שנאמר 'ויהי כי זקן יצחק'. יעקב אבינו זקן ויושב בישיבה היה, שנאמר 'ועיני ישראל כבדו מזקן'. אליעזר עבד אברהם זקן ויושב בישיבה היה, שנאמר 'ויאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו המשל בכל אשר לו', אליעזר שמושל בתורת רבו. הוא דמשק אליעזר, אמר רבי אליעזר שדולה ומשקה מתורתו של רבו לאחרים. אמר רב קיים אברהם אבינו כל התורה כולה, שנאמר עקב אשר שמע אברהם בקלי וגו'. אמר ליה רב שימי בר חייא לרב

קול צופיך

מִן הַרְאִשׁוֹן לְצִיּוֹן הַרְה"ג הַמְקוּבֵּל הָא-לְקִי הַרְבַּ מְרַדְכֵי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

וִירָא - תַּשְׁס"ג - מֵאֵת מִן הַרְאִשׁוֹן לְצִיּוֹן הַרְה"ג מְרַדְכֵי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

קודם לביקור חולים, שניחום אבלים גמילות חסד עם החיים ועם המתים).

דאגה לזקנים אבלים

היה אדם שהלך לנחם אבלים אצל הספרדים וראה כיצד הם יושבים על מזרון על הרצפה, ושם לב שקשה הדבר לזקנים ולסובלים מכאבי גב. מה עשה, הלך וקנה כמה כסאות נמוכים עם משענת לגב, והביא להם והיתה להם הרווחה. ומאז הזמין מחברת 'כתר' כמה כסאות כאלו ולכל מקום שהלך היה מביא להם וחסד גדול עשה עמם.

צדקה ומשפט/משפט וצדקה

בפרשתנו כתוב שלימד אברהם אבינו את בניו לעשות צדקה ומשפט. ואילו בדוד המלך כתוב שהיה עושה משפט וצדקה. ומה ההבדל ביניהם? מבואר ב'פתח אליהו', שצדקה זה חסד, ואילו משפט זה לא חסד. והביאור בזה הוא שכשהיו באים עשיר ועני אצל דוד המלך למשפט, היה דן אותם כדין משפט ואמת, והיה נוהג בהם לפי הכלל של 'יקוב הדין את ההר'. ופעמים שהעני היה חייב ונפסק עליו שהוא חייב לשלם לעשיר. והיה אותו עני יוצא מלפני המלך בפנים נפולות והוא ממורמר על פסק הדין הכיצד נעשה כדבר הזה שחייבוהו לשלם בזמן שאין לו מה לאכול בבית, והעשיר הזה כעכברא דשכיב אדירני! היה שלמה בנו של דוד המלך יושב בחוץ ושואל את אותם האנשים מדוע הם כעוסים, והיו אומרים לו. היה אומר להם באו עמי לשר האוצר שבבית המשפט מטעם המלך, והוא ידאג לשלם לכם את חובכם. ולכאורה מדוע עשה כן, היה פוטרם וזהו? אלא שהיה עושה משפט, כפי דין תורה ממש, ואחר כך היה עושה צדקות למי שקשה לו לעמוד בזה. ואילו אברהם אבינו חינך את בניו לדבוק במידת החסד ולהקדים תמיד את החסד ואת הצדקה לפני כל דבר. גם אנו מתפללים להקב"ה ואומרים "ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה", כי אין מי שיכול לעמוד במשפט לפניו יתברך, על כן אנחנו עושים צדקה ובזכות זה נזכה לגאולה במהרה.

בשר וחלב אצל אברהם אבינו

אברהם אבינו קיים כל התורה כולה וגם מצוות דרבנן. גם בשעה שהגיש למלאכים אוכל כך נהג. התורה כותבת שהגיש להם חמאה וחלב וגם בשר, אבל עשה זאת כמצות חכמים. בתחילה הגיש להם מאכלי חלב, ואחר כך אמר להם לשתוף את ידיהם מלכלוכי החלב, וגם נתן להם פת לחם לשתוף את פיהם היטב אחרי החלב, ורק אחר כך הביא להם בשר. וזהו שכותב רש"י שהגיש להם את זה קמא קמא. וזאת למרות שכל ההרחקות דרבנן הם. ובא בזה לאפוקי מדעתו של מר עוקבא שאמר שהוא חלא בר חמרא גבי אבא שהוא היה מחכה מסעודה לסעודה, ואילו אביו היה מחכה עד למחר 24 שעות. ולהלכה מספיק להמתין שש שעות בין בשר לחלב (עיין חולין דף ק"ה ע"א ותוס' שם ד"ה לסעודתא. ושו"ע יו"ד סי' פ"ט, וערוך השולחן שם).

צחצוח שיניים בשבת וחג

ויש להזהר בצחצוח השיניים בשבתות וחגים שלא לצחצוח שיניים במשחה משום ממרה, אלא במשחה נוזלית או מי פה. וכן יש להקפיד שלא ירד דם

חולים, לפי שיש אנשים שכשבאים לבקר את החולה דורשים כבוד לעצמם ואומרים שהחולה חייב להיות ער בשעה שבאים וכדומה, ופעמים שהחולה ישן והם דורשים ממנו להתעורר לכבודם. ויש לדעת שביקור חולים אינה לשם כבוד אלא לתועלתו ולכבודו של החולה גרידא, ועל כן אם הוא ישן בודאי שלא יעירו אותו, שכעת הוא זקוק למנוחה, אלא ירשמו פתק ויניחו אותו על ידו שהם באו לבקר, ואפילו אם באו מרחוק. כמו כן לא יבאו לבקר פתאום, שלפעמים אין הוא במצב של קבלת אורחים, אלא ידאגו להודיע לו בהקדם וימתינו בחוץ עד שיכין את עצמו וירגיש שהוא יכול לקבל את פניהם.

ועוד יש לדעת שמצות ביקור חולים אינה רק ברכת 'תהיה בריא' גרידא, אלא יש להתפלל על החולה תפלה מלאה. וכ"כ בשו"ע (יו"ד ש"ה ס"ו) וז"ל: "יכלול אותו בתוך חולי ישראל, שיאמר המקום ירחם עליך בתוך חולי ישראל. ובשבת אומר שבת היא מלזעוק, ורפואה קרובה לבא".

חינוך אמיתי שהקב"ה אוהב

אברהם אבינו נקרא אהובו של הקב"ה וכמו שנאמר 'כי ידעתיו למען אשר יצא את בניו ואת ביתו ואת אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט למען יביא ה' על אברהם את אשר דבר עליו'. ובמה זכה אברהם שנקרא אהובו של מקום? מבאר רש"י וז"ל: "כי ידעתיו - לשון חיבה, ולמה ידעתיו, למען אשר יצוה לפי שהוא מצוה את בניו עלי לשמור דרכי. למען הביא - כך הוא מצוה לבניו שמרו דרך ה' כדי שיביא ה' על אברהם וגו'. על בית אברהם לא נאמר, אלא על אברהם, למדנו כל המעמיד בן צדיק כאלו אינו מת". הרי שהחיבה המיוחדת שיש להקב"ה על האדם היא בכך שהשקיע בחינוך ילדיו ללכת בדרך ה' בכוחות עצמם. וכבר אמר מור דודי ראש ישיבת 'פורת יוסף' הגאון רבי יהודה צדקה וצ"ל שהשבוע היה יום ההילולא שלו, שיש אנשים שחינוך ילדיהם תופס בפניהם בלבד, שמשום כבוד אביהם לא מחללים שבת בפניו וכדומה. אבל יש אנשים שילדיהם ישמרו את דרכו גם לאחר מותו, וזו היתה מעלתו של אברהם אבינו שהשפעתו היתה על כל בניו אחריו ללכת בדרך ה'.

מעלת מצות ניחום אבלים

הרמב"ם כותב במעלת מצות ניחום אבלים שהיא מצוה גדולה וחשובה שמועילה לחיים וגם למתים (וזה פלא ונדיר לרמב"ם להשתמש בלשון שכזו). הנה בדורות הראשונים היה כל אדם שמגיע לנחם מביא עמו אוכל כדי שלא יצטרכו לבשל בבית האבל. וזה היה נקרא סעודת הבראה, והיו עושים אותה מידי יום. בימינו בקושי עושים אותה בסעודה הראשונה שאחרי הקבורה. ומצוה להתעניין אצל משפחת האבלים אם חסר להם דבר מה שהוא יכול להביא להם ולעזור להם, ודבר גדול הוא זה, ויש בו נחמה גדולה. גם לפעמים מבקשים האבלים לעשות לימוד ביום השביעי או בליל שביעי, ולא מוצאים אף אחד שילך לבית הכנסת להביא להם את הספרים של הלימוד, ומצוה גדולה לשאול אם הם מעוניינים בזה וילך להביא להם, וכמה שיותר ידאגו לאבלים ירבה גם החסד והמצוה של ניחום אבלים (עיין לרמב"ם פ"ד מהלכות אבל הלכה ז', וז"ל: "יראה לי, שנחמת אבלים

קול צופיך

מִן הַרְאִשׁוֹן לְצִיּוֹן הַרְה"ג הַמְקוּבֵל הָא-לְקִי הַרְבּ מֵרַדְכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

יִרְא - תַּשְׁס"ג - מֵאֵת מִן הַרְאִשׁוֹן לְצִיּוֹן הַרְה"ג מֵרַדְכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

והיו מבזים אותו ואומרים ראו את שניסה לקנות את הכהונה בכסף ולא הועילה לו כלום.

כשיצא הכהן בשלום...

כשהיה יוצא הכהן בשלום מהקודש, היה עושה סעודה גדולה על כך. פעם יצא בשלום כהן גדול עם הארץ, ובמוצאי יום הכיפורים הלך לעשות סעודה גדולה, והיו כל העם מלויים את גדולי הדור שמעיה ואבטליון ולא ליוו כלל את הכהן הגדול שיצא, והיה מיצר על זה. אמר הכהן הגדול יצאו בני עממיא לשלם - יבואו הגרים לשלם. אמרו לו: יתובו דעבדין עובדא דאהרון - כלומר הם עושים מעשה של אהרן הכהן. והיה עושה כל כהן גדול שלט מזהב ותולה על פתח בית המקדש שהוא פלוני בן פלוני כהן לקל עליון ויצא בשלום מקודש הקודשים. רק שמעון הצדיק לא עשה את השלט הזה משום שיצא משם שמונים פעמים, ויתכן והיה מסמן שמונים פעם על אותו שלט.

הלכות טפל ועיקר בברכות

קדימה בברכת הפירות

הגמרא (ברכות מ"א ע"ב) מספרת על רב חסדא ורב המנונא שהיו יושבים בסעודה והביאו לפניהם תמרים ורימונים. לקח רב המנונא תמר וברך עליו "בורא פרי העץ". אמר לו רב חסדא: "לא סבירא ליה מר להא דאמר רב יוסף ואיתימא ר' יצחק כל המוקדם בפסוק זה קודם לברכה". דהיינו, בפסוק כתוב "ארץ חיטה וכי" ויגפן ותאנה ורימון ארץ זית שמן ודבש" - ואי"כ יש לברך על הרימון בתחילה ואח"כ על התמר? אמר לו: זה שני לארץ וזה חמישי לארץ. דהיינו, תמר הוא השני מהמילה "ארץ" האחרונה, ורימון הוא חמישי מהמילה "ארץ" הראשונה, ועל כן הקדמתי לברך על התמר.

אמר ליה: "מאן יהיב לך נגרי דפרזלא ונשמעינדך" - מי יתן לי רגליים של ברזל, ונלך אחרוך תמיד לשמוע הלכות ממך.

הריני מכוון לפטור כל המשקים שבסעודה

בסידור התפילה 'קול אליהו' (עמוד ת"י) כתוב בנוסח 'לשם יחוד' שקודם הקידוש: "הנה אנחנו באים לקיים מצוות עשה דאורייתא לקדש את השבת (בדברים), ולקיים מצוות עשה דרבנן לקדש על היין, כמו שפירשו רבותינו ז"ל פסוק: זכור את יום השבת לקדשו - זכרהו בדברים הנאמרים על היין וכו' והריני מתכוון לפטור כל המשקים שבסעודה".

וזאת כדי לצאת מידי כל ספק שיוכל לשתות באמצע הסעודה יין או משקה חריף אחר או משקאות קלים.

שתיית מים בתוך הסעודה

כתוב בשו"ע (סי' קע"ד סעי' ז'): "אם אין לו יין ושותה מים או שאר משקה, אין לברך עליהם דחשיבי כבאים מחמת הסעודה, לפי שאין דרך לאכול בלא שתיה. ואף היין לא היה צריך ברכה לפניו, אלא מפני שהוא חשוב קובע ברכה לעצמו, אבל מים או שאר משקים לא חשיבי ואינם טעונים ברכה וכו'. וי"א: לברך על המים שבסעודה. ויש מחמירין עוד לברך עליהם כל פעם ופעם.

והרוצה להסתלק מן הספק ישב קודם נטילה במקום סעודתו ויברך על דעת לשתות בתוך סעודתו" (ועיין תוסי' ברכות דף מ"א ע"ב ודף מ"ב ע"א, סברת ר"ת וסברת מחזור ויטרל).

אבל יזהר שלא ישתה רביעית, שאם שתה רביעית מים חייב לברך ברכת בורא נפשות רבות, ותהיה לו בעיה לברך תוך הסעודה.

מחניכיו. ועל כן יבדוק עצמו מערב שבת או מערב החג אם הצחצוח במברשת השיניים גורם לו להוצאת דם. ואם אין לו אלא משחה, יכניס אותה בתוך פיו, וישפשף עם מים חזק, אבל לא יצחצח כלל.

שטיפת פיו כל בוקר

השימוש במי פה צריך להיות תדיר אצל האדם בבוקר, וצריך להרגיל את עצמו לטטוף את פיו היטב כל בוקר באופן קבוע, לפי שאין מכובד הדבר שילך להתפלל כשיש לו ריח רע בפיו, וגם שכניו שיושבים על ידו מריחים את ריח הפה, ועל כן צריך להתרגל בדבר הזה מאוד (עיין שו"ע או"ח סי' ד' סעי' י"ז, ומש"ב וכה"ח שם).

מריחת משחה על פצע בשבת

אדם שיש לו פצע וזקוק למשחה בשבת, ימרח את המשחה בתוך הפלסטר או בתוך התחבושת בערב שבת, ויניח אותה במקרה ובשבת יניח את הפלסטר כמו שהוא מוכן על גבי הפצע. ואם זקוק למרוח כמה פעמים בשבת כגון שמורח לילד קטן, יכול להניח את המשחה על המקום הנגוע ומיד לסגור את החיתול (וכדומה) מבלי למרוח כלל.

תלישת צמר גפן בשבת

יש איסור לקחת צמר גפן בשבת ולקנח בו עיניים או אוזניים, לפי שבלקחת חתיכה קטנה של צמר גפן הוא הופך אותה לכלי שימושי. ואם יש לו כאבי שיניים ויודע שיצטרך חתיכת צמר גפן בשבת, יכין את זה מראש בערב שבת. ולצורך תינוק שלא ידע מראש ומשום כך לא הכין - יוציא בשינוי.

זכרה ישני חברון

המשנה ביומא אומרת (פ"ג) שהיה אומר הממונה כל יום במקדש (אבל לא ביום הכיפורים שהוא תחילת חודש ואין הלבנה נמצאת עד הבוקר. ברטנורא) לאחד הכהנים לצאת ולראות אם הגיע השחר, ואם כן, אומר לו ברקא ואז היה ניגש לשחוט את קרבן התמיד. ומתיא בן שמואל אומר שאומר לו הכהן האיר פני כל המזרח עד שבחברון. ואומרים חז"ל שהזכיר את חברון דוקא בשביל להזכיר זכות אבות.

כח התורה חזק יותר מעבודת כהן גדול

והנה ביום הכיפורים עומד הכהן להכנס לפני ולפנים לעבודה החשובה ביותר של כל השנה, ולא היו נותנים לו להכנס כלל. היה עומד ואומר שהוא צם ויש לו זכות, ולא היה נענה. היה אומר שהוא מזרעו של אהרן הכהן ולא היה עוזר. ואומר 'האור החיים' הקדוש שמביא מדרש על מה שכתוב 'בזאת יבא אהרן אל הקדש', שזכות לימוד תורתו היתה עומדת לו כאשר היה אומר שעסק ב'זאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל', או אז יבא אהרן אל הקודש. מכאן לומדים מהי כח של תורה שיותר חזקה מעבודתו של כהן גדול לפני ולפנים ביום הכיפורים. ואם היה הכהן מנסה להכנס בכח, לא היה יכול לצאת משם חי, ובשביל זה היו קושרים לו שרשראות של ברזל עליו ואם היה מת היו מוציאים אותו מהר ומטילים את גופתו בחוף עד מוצאי יוה"כ משום שנעשה מוקצה. והיו רואים אותו כל היום

קול צופיך

מִן הָרֵאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרַה"ג הַמְקוּבֵּל הָא-לְקִי הַרַב מֵרַדְכֵי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

יורא - תשס"ג - מאת מִן הָרֵאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרַה"ג מֵרַדְכֵי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

והטוב ביותר, שלאחר ברכת המזון יברך על כוס מים "שהכל" וישתה רביעית ויכוון על הגלידה, ויאכלנה, ולאחר מכן יברך ברכת "בורא מיני נפשות".

קוביות קרח

הנחת קוביות קרח בכוס מים בשבת – לכו"ע מותר. ריסוק קוביות קרח בידיים בתוך כוס בכדי שיהיו נוזל – לכו"ע אסור. הנחת קוביות קרח בתוך כוס ריק שיהא נימוח מאליו – לדעת השו"ע: מותר. ואף לדעת הרמ"א שאוסר אלא אם כן יש בכוס מים, משום כבוד השבת כגון: לצורך אורחים, מתיר (ועיין לשו"ע סי' ש"כ סעי' ט', ולמש"ב שם ס"ק ל"ח).

"ואכלת ושבעת וברכת"

כתוב בירושלמי ומובא בבא"ח: שלושה שאכלו כאחד, ולפני אחד מהם היה מונח כוס מים, ואכל ושתה, ושני חבריו לא שתו מים. אזי זה שאכל ושתה מים - חייב בברכת המזון מדאורייתא ועל כן הוא עושה את הזימון, ואלו שאכלו ולא שתו - חייבים בברכת המזון מדרבנן (ועיין בא"ח פרשת חוקת הלכה ח' והלכה ט').

ואומר הירושלמי: "ואכלת" – זו אכילה, "ושבעת" – זו שתיה.

על קוקה קולה או מיץ שותה בתוך הסעודה – מברך "שהכל" לפי שאין נוהגים לאוכלם עם לחם (ביום חול כנ"ל).

היין הוא החשוב שבמשקים, והלחם הוא החשוב שבמאכלים. ואם הטביל לחם ביין בשבת, היין נעשה טפל לחם, ומברך על הלחם "המוציא".

סחיטת לימון בשבת

סחיטת לימון לתוך סלט, מותרת. הרוצה ביום שבת לסחוט לימון לתוך המרק, אסור – מאחר והופך את האוכל – הלימון, למשקה. אלא יסחטנו על גבי לחם, ואת הלחם יניח במרק, כי סחיטת אוכל (לימון) על אוכל (לחם) – מותרת. דעת החזו"א: לאסור סחיטת לימון על לחם, כיון שזו הערמה. מעיקר הדין אסור לסחוט לימון ישירות לתוך כוס התה, ואם רוצה לשים לימון בתוך התה, יסחטנו על חתיכת סוכר ויכניסנה לתוך התה. וגם על זה לא מסכים החזו"א (שהיום יום ט"ו מרחשון יום פטירתו).

הכנת לימונדה בשבת

כתב הבא"ח: הרוצה לשתות לימונדה בשבת – יניח סוכר בכוס ועליו יסחוט את הלימון. וסימנך סול"ם – סוכר לימון מים. דעת החזו"א להחמיר בזה, כי בסופו של דבר הופך את הלימון למים ולא לסוכר, כנ"ל.

קומקום של תמצית תה

קנקן תה שבתוכו עלים ומים, ויש בפיו מסננת העוצרת את עלי התה מלרדת לתוך הכוס.

דעת הבא"ח וה'בית מנוחה': יש בהוצאת התמצית איסור דאורייתא (עיין בא"ח ש"ש בשלח יח), ואמנם ברירת אוכל מתוך פסולת מותרת, אך לא על ידי כלי שמויעד לכך. ועל כן, או שיקנה קומקום בלי מסננת, או שתהא רשת עם חורים גדולים.

דעת החזו"א איש (סי' נ"ג): מותר, כיון שבורר אוכל מתוך פסולת, דהיינו בורר את התמצית מתוך עלי התה. ולדעתו אינו ייעוד קומקום זה לברירה אלא לאיחסון את התמצית.

ואנו נוהגים להחמיר כמו הבא"ח מחשש איסור דאורייתא.

תפילות וסעודות שבת

יום שבת הוא יום קדושה ומנוחה שבו בחר הקב"ה. צא וראה את חשיבותה של השבת שתיקנו לה שלוש תפילות שונות זו מזו, מה שלא נמצא בשאר תפילות בימי החול שהם שוות.

הרה"ג חכם צדקה הזקן היה חסידא פרישא וכל דבר שצריך להחמיר היה מחמיר. והוא היה נוהג לברך על כוס מים קודם סעודתו ושותה פחות מרביעית, ובאמצע סעודתו ממשיך בשתיה. או שהיה מברך שהכל על קוביית סוכר ופוסט את המים, ולא היה שותה כלל מים תוך הסעודה.

פעם אחת נזדמן לסעודת ברית מילה, ולא היה לו על מה לברך. ועל כן הוא ביקש מבעל הבית מלח עבה. שאלו בעל הבית לשם מה לך זאת? ענה לו: ברצוני לברך שהכל על המלח. אמר לו בעל הבית: הרי על סוכר מברכים "שהכל" ולא על מלח. אמר לו חכם צדקה: אם כבר הזכרת סוכר אז תביא לי מעט סוכר שאברך עליו לפטור את המים. ועשה זאת בדרך בדיחה ולא בבקשה שלא יעלב בעל הבית.

ישנה תשובה בר"פ (ח"ב סי' מ"ז – או"ח): אם אדם חייב ביום שבת אחרי הקידוש לברך על מים כדי לפטור את המים שבתוך הסעודה. ועל מה שכתוב "אחרי הקדוש ישתה מים מעט פחות מרביעית ותכוון לפטור המים שבתוך הסעודה", הוא כותב, "זו נוסחא בטעות נזדמנה יען דקי"ל ברכת קידוש פוטרת כל מיני משקים".

למעשה, האומר 'לשם יחוד', או אם מקדש ויש על שולחנו את המשקים-מסתמא מכוון עליהם. וה"ה הרגיל לשתות בתוך הסעודה גם אם אין מונחים לפניו משקים.

קידוש, ונשפך לו היין קודם שטעם

קידוש, וקודם שטעם נשפך כוס היין, יביא כוס אחר ויברך עליו בפה"ג ואין צריך לחזור ולקדש. וכל זה אם הינו רגיל לשתות יין בתוך הסעודה (עיין שו"ע סי' רע"א סעי' ט"ו). אבל אם אינו רגיל לשתות יין תוך סעודתו – ימלא את הכוס שנית ביין, יברך רק ברכת הגפן וישתה.

כמה צריך לשתות?

ולכתחילה המקדש צריך לשתות רביעית. אך אם היין מזיק לו – יתן לבנו שיקדש. ואם אין לו בן יתן לאשתו שתקדש. והאשה יכולה להוציא את בעלה ובני ביתה ידי"ח. ומכל מקום כשיש שם אנשים שאינם מבני ביתה לא תקדש בפניהם משום צניעות (שו"ע סי' רע"א סעי' ב', ומשי"ב שם ס"ק ד').

בקידוש של ערב ושחרית – ישתה רוב רביעית.

אבל בהבדלה חייב המבדיל לשתות או רביעית ממש או שיטעם מעט מהיין. כי אם הוא שותה כזית היינו 27 גרם של יין – נכנס לספק ברכה אחרונה, האם צריך לברך "על הגפן" או לא. והטוב ביותר שיכוון לפטור את חברו ידי הבדלה, וחברו ישתה. וכן כל השנה, אדם צריך להזהר שישתה מים או שאר משקה פחות מכזית, ואז לא צריך לברך ברכה אחרונה, או שישתה יותר מרביעית ויברך ברכה אחרונה (עיין שו"ע סי' ר"י סעי' א').

אכילת גלידה בתוך הסעודה

האוכל גלידה בתוך הסעודה ביום שבת נכנס לספק: מחד, כי ברכת "המוציא" אינה פוטרת את הגלידה כי אין אוכלים אותה עם לחם, וצריך לברך עליה ברכה ראשונה. ומאידיך אם הגלידה הינה משקה אם כן ברכת הגפן בקידוש פוטרתה.

בכל השבוע, המלקק גלידה או אוכל בכפית מעט מעט:

לדעת הספרדים: אין חייב בברכה אחרונה. דעת האשכנזים: אם אוכל את הגלידה תוך 4 דקות - חייב בברכה אחרונה, אבל יותר מכך – אינו חייב.

קול צופיך

מרת הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי
הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

וירא - תשס"ג - מאת מרת הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

בליל שבת - "אתה קדשת" ומזכירים "ויכולו", שששת ימים עשה הקב"ה את העולם, וביום השביעי שבת, וברא ביום השבת את המנוחה. ביום שבת - "ישמח משה במתנת חלקו". וזאת מכיון שהגמרא אומרת: כו"ע מודים שמתן תורה היה ביום שבת. ושל מנחה - "אתה אחד ושמך אחד... אברהם יגל יצחק ירנן יעקב ובניו ינוחו בו" (ועיין לשון הטור בסי' רצ"ב, וכן 'צלוחא דאברהם' עמוד תק"ה).

סעודה ראשונה בלילה - כנגד יצחק אבינו. ואומר האב"ע ליצחק לא היה מה לאכול וביקש שיצודו לו ציד.

סעודת הבוקר - כנגד אברהם אבינו, שעליו נאמר הסעודה כנגד אברהם אבינו - ואל הבקר רץ אברהם שלקח ג' פרים כדי שיאכלו ג' לשונות בחרדל (עיין מסכת ב"מ דף פ"ז ורש"י במקום).

וסעודה שלישית - כנגד יעקב אבינו, שאמר "ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבושי".

ולפי הזהר הקדוש יש להשתדל לאוכלה עם פת.

וסעודת מלווה מלכה - כנגד דוד המלך ע"ה. והטוב ביותר לאוכלה עד השעה עשר, ואם א"א יש להשתדל לאוכלה לפני חצות, אך אם לא הספיק יכול לאוכלה עד הבוקר. ואומר הרב בא"ח: מי שלא אוכל סעודה רביעית, כאילו לא אכל סעודה שלישית.

פיקוח נפש - חולה בשבת

חולה ביום שבת הזקוק לרפואה:

ויש רב גדול הבקי ברפואה או רופא רגיל - הרב שהוא רופא עדיף מהרופא, ויכול לחלל את השבת כדי לרפאו. כי אם הרב לא ילך יראו את אנשים אחרים, ולא יטפלו בחולה.

רופא גוי ורופא יהודי - רופא יהודי עדיף (עיין בשו"ע סי' שכ"ח שיש בזה מחלוקת בין השו"ע לרמ"א בסעי' י"ב).

אבל לעומת זה סתם לחלל שבת ולומר לחיילים לפנות ולהרוס בשבת - אין היתר כלל וכלל.

אלא שלעיתים יש מעשה שטן שמבלבל את האדם, והשטן יודע מתי להכנס ולעשות מחלוקת בעם ישראל.

וזהו שאנו אומרים "הסר השטן מלפנינו ומאחרינו" - קודם השבת ולאחר השבת.

וכתוב: "צדקה נגבית בשניים, ומתחלקת בשלושה".

דהיינו, שני גבאים צריכים לאסוף צדקה, אבל לחלק את הצדקה צריך ג' - ב"ד.

בדיני נפשות צריך ב"ד של 23 דיינים, ואם 12 אומרים זכאי, ו - 11 אומרים חייב - הדין: זכאי.

ואם 12 אומרים חייב, ו - 11 אומרים זכאי - לא הורגים, כי לרעה לא הולכים אחרי רבים, "לא תהיה אחרי רבים לרעות".

וה' הטוב יכפר ויתן בנו אהבה ואחוה שלום ורעות. וכשעם ישראל מאוחד ומלוכד ניצחונו מובטח, 'כל צופיך נשאו כל, יחדיו ירננו' - כשיש איחוד, ירננו.

ויהי רצון שנזכה ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים. וכל עם ישראל ישמרו שבת, ואם שומרים שתי שבתות מיד נגאלין. ויתקיים בנו "והיו מלכים אומנים ושרותיהם מניקותיך אפיים ארץ ישתחו לך ועפר רגלייך ילחכו". וכל זה לכבוד התורה. ידבר שונאינו תחתינו, יראו עיננו וישמח ליבנו, ונזכה לגאולה שלמה, וכן יהי רצון ונאמר אמן.

***רוצים לקבל קול צופיך באמייל כל שבוע !!**

שלחו לנו בבקשה באמייל ל- webmaster@harav.org

www.harav.org

